

**MAQSUD SHAYXZODA ILMI DARYO ALLOMA, QOMUSIY
BILIM SOHIBI**

Ikramova Feruza Xayrullayevna

(Toshkent Davlat Transport Universiteti dotsenti)

feruza.ikromova71@gmail.com

Imomova Mohidil Furqat qizi

(Toshkent Davlat Transport Universiteti YMAE-7r guruhi talabasi)

mohidilimomova05@gmail.com

Annotatsiya: maqolada Maqsud Shayxzoda asarlari, O'zbekistonga bo'lgan muxabbati, vatanparvarlik, shuningdek, shoirning tarixiy asarlari haqidagi shaxsiy yondoshuvlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: she'riyat, meros, inson obrazi, inson falsafasi, vatanparvarlik, immunitet, mafkura, xotira.

The article describes the works of Maqsud Shaykhzoda, his love for Uzbekistan, homeland, patriotism, as well as his personal views on the historical works of the poet. a

Keywords: poetry, heritage, human image, human philosophy, homeland, patriotism, immunity, ideology, memory.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 24-avgustdagi 502-sonli qarori ijrosi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 24-avgustdagi «Atoqli adiblar va mutafakkirlar ijodiy merosini yoshlar o'nasida targ'ib qilish hamda Adiblar xiyobonidan samarali foydalanish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 502-sonli qarori hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020-yil 2-sentabrdagi 458-son, O'zbekiston Respublikasi transport vazirligining 2020-yil 7-sentabrdagi 173-sonli buyruqlarida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida Toshkent davlat

transport universiteti 23.09.2020-yil №46-Y sonli buyrug'I bilan Axborot-resurs markazining badiiy adabiyotlar o'quv zalini "Maqsud Shayxzoda" nomidagi badiiy adabiyotlar bo'limi deb yuritila boshlandi.

"Maqsud Shayxzoda" o'quv zali shinam va yorug' bo'lib foydalanuvchilar uchun juda ham qulay. Adabiyot va san'at darg'alari aks ettilrilgan suratlar bilan bezatilgan. O'quv zali klassika, poeziya, dedektiv, sarguzasht hamda fantastika janrdagi o'zbek, rus va lotin alifbosidagi 31919 ta adabiyotlar, 28 ta so'ngi rusumdagi kompyuter va bepul internet tarmoqlarini o'z ichiga qamrab olgan. Kitobxonlarga qulaylik yaratish maqsadida o'quv zalida mavjud adabiyotlar ochiq fond shaklida joylashtirilgan. Bu kitobxonga o'zi hohlagan turdagi adabiyotni o'qish imkoniyatini beradi. Ulkan so'z san'atkorlarining qadru qimmatini umrzoqligi, badiiy mahoratdagi ustozlik darajasini o'lchaydigan eng haqqoniy va ishonchli mezon zamon va kitobxon hisoblanar ekan, u holda bunday sermashaqqat sinovdan sharaf bilan chiqolgan nodir siymolar qatorida Maqsud Ma'sumbek o'g'li Shayxzodaning tabarruk ismini ham faxr va mehr bilan e'zozlab, yodga olamiz. Ustod shoir va dramaturg, adabiyotshunos olim va tanqidchi, publitsist va tarjimon, noshir va murabbiy sifatida faol hayot kechirdi. Atoqli adib bu sohalarning har birida o'chmas izlar qoldirdi. Maqsud Shayxzoda ilmi daryo alloma, qomusiy bilim sohibi, donishmand inson edi. U xalqimizning yozma va og'zaki adabiyoti, jahon adabiyoti, rus va qardosh xalqlar adabiyotlari haqida teran, o'rnak bo'larli tadqiqotlar yaratdi, xalq dostonlarini nashrga tayyorlash ishlarida faol qatnashdi, o'zi ham folklor materiallari asosida o'lmas asarlar yozdi. Ayniqsa, olimning Alisher Navoiy ijodiga doir tadqiqotlari navoiyshunoslikdagina emas, balki boy klassik merosimizni o'rganishda ham yangi bosqich bo'ldi. Ulug' inson va san'atkor Maqsud Shayxzoda tom ma'nosi bilan ikki xalqning – o'zbek va ozarbayjon xalqlarining asl farzandi edi. Biri unga hayot berdi, ikkinchisi kamolotga yetkazdi. Ustod o'zbek xalqini, O'zbekistonni jon – dilidan ulkan muhabbat bilan sevardi, ardoqlardi. O'zbekiston xalq yozuvchisi Asqad Muxtorida saqlanib qolgan bir maktubida u shunday samimiy so'zlar yozgan ekan: "Men bu o'lkaga, uning odamlariga o'la o'lguncha

qarzdorman. Bordi-yu bir mo'jiza yuz berib, bir emas, to'rt umr yashasam, to'rtovini ham shu ona yurtimga bag'ishlab, kecha-kunduz madhini aytardim va shunda ham uning menga bag'ishlagan sahiy mehri uchun qarzimning mingdan birini ham uzolmagan bo'lardim. Men bu yerda ma'naviy kamol topdim. Shu yerda olamni tanidim, hayotni, insonni, she'riyatni sevdim..." Maqsud Shayxzodaning o'zi ham umr bo'yi yuksaklikka intilib yashadi, ulkan san'atkor qalbida ezgu tuyg'ular bilan ezgu ishlarni amalga oshirdi – insonga mehr muhabbat ruhi ufurgan o'lmas asarlar yaratdi, xalqiga sidqidildan xizmat qildi. Shu tufayli u hamisha vatandoshlari safidadir.

O'zbek adabiyotining atoqli namoyandalaridan biri Maqsud Shayxzoda 1908 yil 25 oktabrda Ozarboyjonning Oqdosh shahrida tavallud topgan. Shoir 1928 yilda Toshkentga kelib, umrining oxiriga qadar poytaxtda yashab, ijod qilgan. U bu shaharni ikkinchi vatani deb bilgan. Shayxzoda «O'n she'r», «Undoshlarim», «Uchinchi kitob», «Kurash nechun», «Jang va qo'shiq», «Kapitan Gastello», «Ko'ngil deydiki...» kabi she'riy to'plamlari, «Jaloliddin Manguberdi» tarixiy dramasi va boshqa qator publitsistik asarlarni yaratdi. Maqsud Shayxzoda 1944 yilda, ayni ikkinchi jahon urushi payti, keyinchalik boshiga ko'p g'avg'olar (o'zbek xalqining "feodal o'tmishini ideallashtirish"da ayblanib, hibsga olingan) kelishiga sababchi bo'lgan «Jaloliddin Manguberdi» tarixiy dramasini nega yozgan edi? Taniqli adabiyotshunos Naim Karimovning fikriga ko'ra, urush yillarida hokimiyat vakillari yozuvchilarni o'tmishdagi mashhur sarkardalar haqida asar yozishga da'vat etishgan. Ular bunday asarlar xalq va armiyani o'tmishdagi jasur sarkardalardan, xalq qahramonlaridan ibrat olishga da'vat etishi, ularni bu mashhur shaxslarning vatanparvarlik fazilatlarini ruhida tarbiyalashi mumkin degan qarashda bo'lishgan. Shunday ijodiy buyurtmani olgan Shayxzoda o'zbek xalqining jasur farzandlaridan biri Jaloliddin Manguberdi haqida sahna asari yozishga kirishgan. [Naim Karimov 2009:259]. Respublikaning o'sha paytlardagi rahbari Usmon Yusupov shoirning asarini tezroq yakunlashi uchun uni yurtimizning xushmanzara maksanlaridan biri Farg'ona viloyatiga yuboradi. "Boshqa ishlar bilan xayolingni bo'lma. Xalq

sendan Jaloliddin to'g'risidagi asarni intizorlik bilan kutmoqda. Vodilga borib, uni tezroq tugallab qayt!" deya rahbar shoirni ruhlantiradi. Shunday qilib, Maqsud Shayxzoda rafiqasi Sakinaxonim bilan Farg'onaga borib, olti oy ichida tarixiy dramani yozadi. [www.ziyouz.com]

Oradan ko'p yillar o'tsa ham Shayxzoda asarlari o'z kuch-qudratini namoyon etib kelmoqda. Yaqinda shoir Botir Ergashevning aynan "Jaloliddin Manguberdi" dramasiidagi "Ulug'vor niyatlarga kor qilmas ajal, Kim yurtidan yovni quvsa, mendirman o'shal" misrasidan ilhomlanib yozgan she'ri Ozodbek Nazarbekov tomonidan maromiga yetkazib kuylanishi va bu qo'shiq xalqimiz ko'nglidan chuqur o'rin egallagani bunga yorqin misol. Asarda sulton Jaloliddinning oxirgi so'zi sifatida quyidagi satrlar keltiriladi: Bir kun paydo bo'laman shu yurt, shu yerda, Yurt shaydosi ko'rinmas g'urbatda – go'rda. Kim yurtidan yovni quvsa, mendurman o'shal! Ulug'vor niyatlarga kor qilmas ajal

Ma'lumki, Mo'g'ul istilosi davrida Movaraunnahrda katta jasorat ko'rsatgan Jaloliddin haqida Shayxzodaga qadar birorta badiiy asar yaratilmagan, sovet tarixchilarining ilmiy asarlarida esa uning na nomi, na jangovar jasorati iliq so'zlar bilan tilga olingan edi. Shunga qaramay, Shayxzoda bu ajoyib siymo haqidagi Shahobuddin Muhammad Nasaviyning "Siyrat as-sulton Jaloliddin Mangburni" va Alouddin Atomalik Juvayniyning "Tarixi jahongushoyi Juvayniy" kabi asarlarini o'qib, shu asarlarda tasvirlangan tarixiy davr voqealari asosida o'z asarini yozishga ahd qildi. Jaloliddin mo'g'ullarning ashaddiy dushmani bo'lganiga qaramay, Chingizxon uning dovyurakligi va sarkardalik mahoratiga tan berishga majbur bo'ladi. Shayxzoda yetuk yozuvchi sifatida yoza boshlagan ilk sahna asariga ana shunday tarixiy shaxsni – mo'g'ul qo'shinlariga g'ulg'ula solgan, g'alaba yuz o'g'irgan jang maydonlaridan ham omon eson chiqib ketgan Jaloliddinni qahramon qilib oladi.

Adabiyotlar

1. Naim Karimov. Maqsud Shayxzoda (Ma'rifiy-biografik roman).- Toshkent,"Sharq", 2009 yil (359 b.).
2. www.ziyouz.com
3. <https://elib.tstu.uz/ru/shayxzoda-2/>